

Píše Andrea Králíková

(E*forum, 01. 04. 2026)

Nový román Jáchyma Topola v barokním oparu

Jáchym Topol při rozhovorech ke svému novému románu ***Peklo neexistuje***, který vyšel v únoru letošního roku, zdůrazňuje jeho barokní nádech. Obvykle zaujímám strategii, že autorská prohlášení k románu není možné při čtení brát v potaz, je třeba je naopak potlačit a zohledňovat je pouze při konstrukci autorského mediálního obrazu. V případě nového Topolova románu však udělám výjimku. Co by se stalo, kdybychom autorovu „předinterpretaci“ neodmítli, ale naopak četli Topolův nový román v daných intencích jako současnou prozaickou variaci na Bridelovu skladbu *Co Bůh? Člověk?* Topol Bridela i cituje, ale lze dnes skutečně realizovat jeho poselství?

Tohle se Tomášovi na Ignácovi líbí: žádný fridolín, holkař a vojenský rváč, a co dokázal. No tak třeba ze mě taky ještě něco bude, říká si s černým drápkem kocoviny v nervech. I žaludek má teď trochu v presu. Snad je to tím, že mu v pulsujícím mozku naskočí jiný jezuitský výtečník, Bedřich Bridel, jehož velkolepou báseň Co bůh? Člověk? vnímá správně jako sebebičování. A zvláště ve svých kocovinách a selháních se v ní rozpoznává: člověk je shnilotina, červ a svrab oplzlého těla a tak dál a tak podobně. Bridel ujišťuje, že i tuhle lidskou trosku má Bůh rád. Tvrdí tedy právě to, co tu houfce Pražanů i poutníků ze všech možných tramtárií potřebují cítit nejvíc ze všeho (s. 28).

Název románu lze vykládat různě, např. jako aluzi na verš písňového textu Petra Fialy „Život není peklo, je to jen jeho oddělení“. Podle Marty Ljubkové je „krutě ironický“: „Jestliže se totiž dá nějak shrnout svět, v němž žijí Topolovi hrdinové, je to čistokrevné peklo“ (*H7o, 2. 3. 2026*). Sám Topol názvem svého románu „odmítá polemizovat s Dantem“, jak uvedl v rozhovoru na ČT 24. Ironii je však nejostřeji vidět právě ve vztahu k barokním motivům a snad i barokní koncepci celého románu. *Peklo neexistuje* – čteno prizmatem zdůrazňování baroka – je záměrné popření, antiteze, která navozuje konflikt potřebný pro rozumění románu, abychom jako čtenáři byli následně schopni syntézy. A o soudržnost a syntézu při čtení Topolových románů šlo vždy. V perspektivě celku Topolova díla je ovšem jeho poslední román tím snad nejkoherentnějším, příliš se nerozpadá ani se příliš nespolehá na čtenáře, bez větší námahy lze sledovat jeho základní linie, které nemají tendenci se ani příliš větvit, ani rozrušovat.

Přesto je Topol v posledním románu věrný všem konstantám svého psaní. Tradiční topolovské motivy jako fascinace madonou, trauma roku 1968 (v románu je krom

vzpomínky na invazi přítomen i Palachův motiv), underground, ladovská krajina středních Čech zůstávají, stejně tak strategie vyprávění koncentrovaná na jednu postavu, která je místy pod dohledem vševědoucího vypravěče:

On se za volantem špatně soustředí, hlavou mu táhnou nákladáky asociací. Zábavných či, jak už to bývá, stresujících. Kdyby řídil, bylo by to nebezpečné. Raději pokojně sedí vedle své lásky, nasává červené přímo z láhve, sleduje vesničky ubíhající za oknem, zírá do polí. Trochou vína se k cestě vybavil. [...] Krajina je vtahuje. Hned za Prahou je o to ladověšší, oč je líbeznější a naopak. Zvlněných pahorků věnčených lesy nepočítaně a téměř kamkoli kamenem dohodiš, z přívětivých stromořadí čnějí barokní kopule a barokní báně (s. 44).

V novém románu je Topol také lehce edukační, například když cituje kanonický úryvek z Halasovy básně v situaci současné války: „*Ano, tektonické desky světa se hnuly,*“ přizvukuje hlas rozčileným státníkům a diplomatům, které cituje, přičemž informuje, že početní stav české armády je třicet tisíc vojáků. „*To je dost málo. Ale je to fuk, když jsme v NATO,*“ tvrdí Tamarka. A Tomášovi vytane Halasova báseň:

Zvoní zvoní zrady zvon

čí ruce ho rozhoupaly

Francie sladká hrdý Albion.

„*Čechy jsou pořád v zajetí mnichovského komplexu, nikdo v NATO nevěří,*“ vysvětluje Tomáš (s. 45).

Podstatným stavebním kamenem románu je dialog a jeho inscenování jako na divadle. Není i to společné s barokním pojetím, v pojetí světa jako divadla (žánru theatra) nebo performance? Dialogy jsou uvozovány značenou přímou řečí, což přispívá ke zmíněné přehlednosti textu a není to pro autora zcela typické, zejména ve srovnání s jeho prozaickým debutem *Sestra*, v němž se prolíná neznačená přímá řeč s pásmem vypravěče a mnohdy se hranice mezi nimi stírají. Tomáš v románu *Peklo neexistuje* místy přebírá vypravěčský part, stává se vypravěčským subjektem, je médiem vyprávění nebo pronáší dlouhé monology, v nichž je naopak poetická korespondence s Topolovou románovou prvotinou patrná nejvíce:

[...] beztak nás napadalo, že k umění, teda k tomu, co z něj zbylo, potřebuješ krutost, úzkost, odmítání, a navíc musíš být po krk ve sračkách, alespoň tu a tam... Holt se v nás asi ozvalo to, co jsme se snažili hluboko zakopat, či aspoň skrýt, totiž pudové slovanství čili totální iracionalita, tíhnutí k sebedestrukci, pud ke smrti, Hašek, Kafka, Dostojevský a tyhlety krámy... asi jsme se zastyděli, že jsme prodali tolik strašáků, tolik toho vytěžili z cizího utrpení, že se nám chtělo zariskovat... (s. 197).

To, že Jáchym Topol přichází „po devítileté pauze“ s novým románem, opakovala většina médií, která se dnes ještě zajímají o literární život. Krom toho Topol představuje raritu mezi spisovateli, protože jeho román byl uveden i ve zpravodajství ČT 24. V pořadu 90' se prolínala žurnalistika a literatura. Redaktorka Barbora Kroužková kladla otázky týkající se románu ryze zpravodajsky, s přímými odkazy na

dobu, do které je zasazen (rok 2022, konec doby covidové a počátek ruské agrese na Ukrajině). Topol tento kontext podpořil vyjádřením, že napsal „ohromně současný román“. Tím jde na ruku české literární kritice, která už minimálně od devadesátých let volá po „velkém románu ze současnosti“, a právě Jáchym Topol se již od „divokých devadesátek“ zdá být jediným českým současným spisovatelem, který toto volání dokáže vyslyšet.

Jenže i tato deklaráce „ohromně současného“ má svůj háček. Román je možná aktuální zasazením do kulis dění počátku dvacátých let 21. století, naštěstí však není příliš současný v tom, jak intertextuálně pracuje s jazykem. V tomto ohledu je díkybohu velmi tradiční, udržuje vědomí literární kontinuity. Pro srovnání se nenabízí jen autoři jako Vančura nebo Kafka (i v Kafkově *Zámku* se privátní stává veřejným a naopak, v novém Topolově románu je Tomášův sex s Tamarkou natočen a sdílen na sociálních sítích, obdobně jako zeměměřič K. se intimně sblíží s Frídou u hostinského výčepu...). Je tu také Topolův dědeček Karel Schulz, spřízněnost jejich poetik a literárního jazyka, snad až genetická, je více než nápadná, a to jak lexikálně, tak syntakticky, lze srovnat např. s touto citací ze Schulzova textu:

Život a rány. Život sám je ranou, ne štěstím. Jsem dosud chlapec a vím to. [...] Vybojoval jsem to, ale co to stálo slz, ran, bolesti, ústrků, pohanění, trýzně, hladu, muk, zapírání, bití a pokořování! Dny, které byly strašné už tím, že v nich svítalo, že v nich šel čas tak, jak chodívá, strašné už tím, že to byly dny. Pak noci podobné rakvím. Tak jsem rostl otesáván nesčíslnými ranami a hněten utrpením, pohrdáním a opovržením, vše ostré jak úlomky kamení (*Kámen a bolest*, 1942, cit. dle vydání v ČK, 2002, s. 117).

Postava Tomáše reprezentuje biblického nevěřícího věřícího Tomáše. Ačkoli román chce vyjádřit, že víra přestává být otázkou pro dnešního moderního člověka, přesto se velice silně stává tématem románu touha po vědomí, že člověka něco převyšuje: *Ranní mše právě skončila, zůstává ale pořád dost lidí. Zapluje do nepohodlné dřevěné lavice, říká si, že právě takové mají kostelní lavice být. Trocha nepohodlí vytvoří kýžené napětí v těle. Šero a modlitba mohou při kapce štěstí vést k usebrání, a povede-li se, rovnou k vytržení, těší se Tomáš. Rázem se ocitl v barokní jeskyni divů, komnatě lesku a zlata, maleb a soch. Všechna ta nádhera zvýrazňuje bohatství ducha, tady Bůh čeká. Rozbitý člověk má ale i rozbitý život, říká si náhle sklesle, pokus o modlitbu se v něm zasekne, ani se moc nesnaží* (*Peklo neexistuje*, s. 27).

V dnešním světě, kde údajně tradiční představa o literatuře ztrácí na síle nebo se už možná i vytratila, tento román Jáchyma Topola a literární život kolem něj ukazuje, že vše ještě nemusí být ztraceno. Jako čtenářku mě při čtení Topolova textu totiž přestává zcela zajímat, jestli autor píše román ze současnosti, jestli ho lze označit za boomeru, jestli tematizuje generačně nerovný milenecký vztah, krizi manželství středního věku nebo synovu homosexualitu. Soustředím se spíš na to, že v jeho psaní pod tímto dobovým nánosem stále prosvítají některé archetypální otázky života a literatury, třeba ta, že zrádcem je mnohdy blízký přítel, ne-li člověk sám sobě. Prostě takové,

které v sobě člověk bude nosit vždy, navzdory době.

Jáchym Topol: *Peklo neexistuje*. Praha: TORST, 2026, 336 s.

www.ipsl.cz